

EKSPERIMENTAL TA'LIM KOLB NAZARIYASIDA

Xudoyberdiyeva Sh.

Andijon davlat universiteti

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi Amerikalik professor D.A.Kolbning eksperimental ta'lim borasidagi izlanishlari, olib borgan ishlari haqida ma'lumotlar keltirilgan. Shu bilan bir qatorda eksperimental ta'lim xaqida umumiy tushunchalar ham kiritilgan.

Eksperimental ta'lim nazariyasi bo'yicha eng ko'p izlanishlar olib borgan shaxs professor D.A. Kolbdir. Uning nazariyasi o'rganish, rivojlanish va o'zgarishlarning barcha shakllariga kuchli fundamental yondashuvni ilgari suradi. O'z modelini asos qilib olgan Deyvid Kolb to'rt xil o'qish uslubini ishlab chiqdi. U har bir uslubning ikki asosiy sohada — faol/refleksiv va abstrakt/an'anaviy — o'qishga bo'lgan ustun qobiliyatlari mavjudligini ta'kidlaydi. Ushbu uslubni bilish, afzal ko'rgan o'qitish usulini aniqlashga yordam beradi. Har bir inson uni o'ziga mos ravishda, ijtimoiy muhit, to'plangan tajriba, shaxsning kognitiv tuzilishi va boshqa turli omillarga asoslanib tanlaydi.

Eksperimental yondashuv sikli to'rt bosqichli o'quv jarayoni bo'lib ular quyidagichadir: sinov – tafakkur qilish – qaror qabul qilish - harakat qilish.

Sinov

Biz yangi narsalarni sinab ko'ramiz va konfort zonamizdan chiqamiz. Bu sinov shaxsiy yoki professional hayotimizda har qanday narsa bo'lishi mumkin - yangi retseptni sinab ko'rish yoki ishda kundalik vazifani bajarish. Tajriba orqali biz muvaffaqiyat va muvaffaqiyatsizliklarimizdan saboq olishimiz mumkin. Keyinchalik sodir bo'ladigan narsa xatti-harakatlarning haqiqiy o'zgarishiga olib keladi.

Refleksiv tafakkur qilish

O'tkazgan tajribamizdan to'g'ri bilim olish uchun fikr yuritishimiz kerak.

Bu tajribaviy o'rganish siklining "tafakkur qilish" bosqichidir. Aynan shu bosqichda biz boshdan kechirgan tajribamizni tahlil qilamiz va fikr yuritamiz. Nima to'g'ri ketganini va nimani yaxshilash mumkinligini, qanday qilib boshqacha qilish mumkinligini anglash va boshqalardan o'rganish imkoniyatidir.

Demak, bu tahlil bosqichi, muqobillarni kuzatish va ijobiy va salbiy tomonlarini ajratib ko'rsatishdan iborat ekan.

Qaror qabul qilish

Tajribaning belgilovchi xususiyatlarini aniqlab, tushunganimizdan so'ng, agar kerak bo'lsa, keyingi safar nima qilishimizni boshqacha hal qilishimiz mumkin. Bu muvaffaqiyatga erishish uchun reja tuzish va miyani maksimum darajada ishlatish onidir.

Faol tajriba

Faol tajriba bosqichida biz o'z g'oyalarimiz bilan tajriba o'tkazishimiz mumkin. Harakat rejangizni real sharoitda sinab ko'rish vaqti keldi! Tabiiyki, tuzgan rejamizni sinab ko'rmasak, uning qanday ishlashini bilmaymiz. Nimani o'zlashtirishga harakat qilmoqchi bo'lsangiz, rejalarangiz qanchalik yuksak yoki batafsil bo'lmasin, bir nuqtada darsliklarni qo'yib, amalda bajarishga to'g'ri keladi.

Bu sikl shunchalik tabiiy va organikki, odamlar o'rganayotganlarini sezmasdan ham unda qatnashadilar. Bu deyarli qiyinchiliksiz sodir bo'ladi va hayotimizni doimiy ravishda o'zgartiradi. Aksariyat odamlar ushbu o'quv siklidan qanday foydalanishni afzal ko'rishadi va boshqalarga qaraganda ba'zi bosqichlarga ko'proq e'tibor berishadi.

Eksperimental ta'lim ko'rinishlari.

Har bir odam o'rganish siklidan bir biridan farqli ravishda foydalanadi. Shaxsiyat, ta'lim, kasb, madaniyat va moslashuvchan kompetensiyalarga qarab, odamlar o'rganish siklidan o'ziga hos ko'rinishda foydalanishni afzal ko'radilar.

Kolbga ko'ra, eksperimental o'rganishning to'qqiz xil uslubi mavjud. Biz afzal ko'rgan uslubimizga amal qilamiz va uni avtomatik ravishda yoki stress ostida o'rganganimizda sukut bo'yicha foydalanamiz.

O'rganish uslublari - bu o'rganishning ba'zi usullarini qo'llab-quvvatlaydigan va boshqalardan kam foydalanadigan odatlar yoki doimiy o'rganish va yashash holati.

O'rganish uslublari talabaga yondashuvlari bir shaxsnikidan farq qiladigan boshqalarni tushunish uchun asos yaratadi. O'zingizning ta'lim uslubingiz tendentsiyalaridan xabardor bo'lish va talaba bilan muloqotda bo'lganlarning afzal ko'rgan o'rganish uslublarni bilish samarali o'zaro ta'sir, jamoaviy ish va munosabatlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Quyida eksperimental ta'limning 9 xil ko'rinishini ko'rib chiqamiz.

Tajriba.

Ushbu uslubni qo'llashda talaba chuqur jalb qilinadi va sezgi faol ishlaydi. U jamoaviy ishda muvaffaqiyat qozonadi, boshqalar bilan ishonchni mustahkamlaydi va o'zaro munosabatlardan zavqlanadi.

Tasavvur.

O'quvchi tajribani kuzatish va aks ettirish orqali ma'no yaratadi. Tasavvur uslubida odam ko'plab g'oyalar va odamlarni qabul qiladi, imkoniyatlar haqida o'ylaydi va xilma-xillikni qadrlaydi. U noaniq vaziyatlarda qulay va boshqalarga yordam berishdan zavqlanadi.

Refleksiya.

Bu uslubdan foydalanganda talaba sabrli, ehtiyotkor, o'zini tutib oladi va boshqalarga yetakchilik qilishga imkon beradi. U doimiy fikrlash orqali tajriba va g'oyalarni bog'laydi va turli manbalardan ma'lumot to'playdi.

Tahlil

Odam xatolarni minimallashtirish uchun oldindan rejalashtiradi, to'liq tasvirni olish uchun ma'lumotni birlashtiradi va taxminlarni sinab ko'rish uchun nazariyalar va modellardan foydalanadi. U tafsilotlar va ma'lumotlarni uslubiy tahlil qiladi.

Fikrlash

Ushbu uslubni afzal ko'rgan odam shubhali, intizomli va mavhum fikrlash, matematika va mantiq qobiliyatiga ega. Qarorlarni tahlil qilish uchun ishonchli

ma'lumotlardan foydalanadi, argumentlarni mantiqiy va tanqidiy asosda tuzadi, g'oyalarni samarali etkazadi va mustaqil xulosalar chiqaradi.

Qaror qabul qilish

Bunday talaba mas'uliyatli va sodda. U muammolarni hal qilish va amaliy natijalarga erishish uchun o'z e'tiborini bir harakat yo'nalishiga qaratishi mumkin. Qaror qabul qilish uslubida har bir kishi ishlash maqsadlarini belgilaydi, ularga erishilgan yutuqlarni baholaydi va pozitsiyani egallaydi.

Aktyorlik

Ushbu uslubni qo'llagan kishi yutuqlar va munosabatlarni muvozanatlashtiradigan maqsadga yo'naltirilgan harakatlarni amalga oshiradi. U qat'iyatli, muvaffaqiyatga intiladi, rejani amalga oshiradi va ishlarni o'z vaqtida bajarish uchun ishlaydi. Cheklangan resurslar bilan ham rejalarni amalga oshirishi mumkin.

Boshlanish

Bu odam tashqariga chiquvchi, o'z-o'zidan va yo'qotishlarni yoki "muvaffaqiyatsizliklarni" e'tiborsiz qoldirishga qodir, yana urinib ko'rish foydasiga. U boshqalarga ta'sir qilish va yangi imkoniyatlarni izlash uchun harakatlarni boshlaydi.

Balanslash

Ushbu uslubdan foydalanib, talaba topqir, ijobiy va salbiy tomonlarini tortadi, umumiy vaziyatdagi ko'r nuqtalarni aniqlaydi, odamlar o'rtasidagi farqlarni bartaraf qiladi va o'zgaruvchan ustuvorliklarga moslashuvchan tarzda moslashadi.

Eksperimental ta'lim metodi haqida to'liq va puxta malumotga ega bo'lish ta'lim jarayonida ushbu metodni qo'llay olish uchun ahamiyatlidir.

O'qitish jarayonida eksperimental ta'lim metodini samarasi albatta yuqori bo'ladi. Talabalar o'rganish jarayonida kasbiy faoliyatga har tomonlama tayyor bo'lishlariga sezilarli tasir ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR.

1. Darling-Hammond, L. (2006). Powerful Teacher Education: Lessons from Exemplary Programs. Jossey-Bass.
2. Kolb, D. A. (1984). Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Prentice Hall.
3. Eisner, E. W. (2002). The Arts and the Creation of Mind. Yale University Press.